

Mirosław Kosek, Aleksandra Ciaś

Intercyza w świetle badań ankietowych studentów polskich i amerykańskich

Zeszyty Prawnicze 12/2, 41-72

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

MIROSLAW KOSEK, ALEKSANDRA CIAŚ

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego

INTERCYZA W ŚWIETLE BADAŃ ANKIETOWYCH STUDENTÓW POLSKICH I AMERYKAŃSKICH

I. UWAGI WPROWADZAJĄCE

Problematyka małżeńskich ustrojów majątkowych należy do tych obszarów prawa rodzinnego, które rzadko bywają przedmiotem badań empirycznych.¹ Mimo że problematyka ta ma istotne znaczenie dla funkcjonowania rodziny, zarówno w wymiarze wewnętrznym, jak i zewnętrznym (wobec osób trzecich), niezmiernie rzadko konkretne unormowania kodeksowe w omawianym zakresie są weryfikowane na podstawie badań aktowych lub ankietowych.

Niniejszy artykuł ma na celu ukazanie umowy majątkowej, zwanej intercyzą, właśnie w wymiarze badawczym i wypełnienie w ten sposób – w minimalnym choćby stopniu – luki w tym zakresie istniejącej w polskiej literaturze przedmiotu. Chociaż prezentowane w nim badania² nie mają waloru badań reprezentatywnych, to jednak ich przedmiot, a przede wszystkim wyniki, są na tyle interesujące, że zasługują

¹ Jedne z pierwszych badań w zakresie omawianych unormowań Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, które ciągle są punktem odniesienia w doktrynie, pochodzą z końca lat sześćdziesiątych, por. J. SERDA, R. SROKOWSKI, *Majątkowe umowy małżeńskie w praktyce notarialnej*, «Zeszyty Problemowo-Analityczne Ministerstwa Sprawiedliwości» 7/1968, s. 31 i n.

² Szczegóły dotyczące tych badań zawarte są w części drugiej niniejszego artykułu.

na opublikowanie, stanowią bowiem ilustrację omawianego problemu w jednym z jego aspektów.

Artykuł składa się z dwóch części. Pierwsza z nich ma charakter teoretyczny, gdyż ukazuje intercyzę przez pryzmat unormowań prawa polskiego i amerykańskiego. W drugiej części zostaną przedstawione i omówione wspomniane wyżej wyniki badań ankietowych dotyczących intercyzy, przeprowadzone z udziałem studentów, występujących w charakterze respondentów.

II. UMOWA INTERCYZY W PRAWIE POLSKIM I AMERYKAŃSKIM

Jak wspomniano w uwagach wprowadzających, analizę przedmiotowych badań, która jest zasadniczym celem niniejszego artykułu, należy poprzedzić swoistym „teoretycznym wprowadzeniem”. Obejmuje ono charakterystykę umowy intercyzy w prawie polskim i amerykańskim. Zasadniczy cel pracy – opis i analiza wyników badań własnych – powoduje, że poniższe rozważania dotyczące małżeńskich umów majątkowych w prawie polskim i w prawie USA mają jedynie charakter ramowy, służą lepszemu zrozumieniu części badawczej.

1. Intercyza w prawie polskim

Przepisy Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego nie zawierają legalnej definicji intercyzy. Przepis art. 47 k.r.o., bezpośrednio dotyczący omawianej problematyki, określa – poza katalogiem przewidzianych w prawie polskim umownych ustrojów majątkowych – cele umowy majątkowej między małżonkami oraz jej formę³. Celem intercyzy jest – jak stwierdził Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 25 listopada 2003 roku – „ustalenie zasad, według których mają kształtować się wzajemne stosunki majątkowe małżonków, a więc uregulowanie – w granicach dozwolonych przez prawo – istnienia i zakresu wspólności

³ Szczegółowiej por. G. JĘDREJEK, *Intercyzy. Pojęcie, treść, dochodzenie roszczeń*, Warszawa 2010, s. 79 i n.

ści ustawowej (art. 47 § 1 k.r.o.).”⁴ W zakresie formy, przepis art. 47 § 2 k.r.o. wymaga, aby intercyza została zawarta w formie aktu notarialnego. Może ona zostać zawarta zarówno przed zawarciem małżeństwa (§ 2 art. 47 k.r.o. stanowi, że: „umowa taka może poprzedzać zawarcie małżeństwa”), jak również w czasie jego trwania.

Wynikająca ze wspomnianego przepisu art. 47 k.r.o. swoboda małżonków w zakresie umownego kształtowania ustroju majątkowego ma charakter ograniczony. Wyraża się ona w możliwości modyfikacji ustroju ustawowego – zawężeniu lub rozszerzeniu wspólności majątkowej (w dopuszczalnych przez ustawodawcę granicach – por. art. 49 k.r.o.) – lub wyłączeniu ustroju ustawowego przez wprowadzenie ustroju rozdzielności majątkowej w dwóch możliwych postaciach: „zwykłej” lub z wyrównaniem dorobków. Zawarty w przepisie art. 47 k.r.o. katalog umownych ustrojów majątkowych ma charakter zamknięty. Wykluczone jest zatem kreowanie przez małżonków w umowie majątkowej innych postaci ustrojów majątkowych.⁵ Nie mogą oni również tworzyć „własnego” ustroju przez łączenie w jeden nowy ustrój cech charakterystycznych dla poszczególnych ustrojów, wymienionych w przepisie art. 47 k.r.o.⁶

Scharakteryzowana wyżej swoboda małżonków w zakresie kształtowania ustroju umownego ma zasadnicze znaczenie w przedmiocie treściowego zakresu umowy intercyzy. Powinny się w niej znaleźć wszystkie postanowienia małżonków dotyczące wybranego ustroju majątkowego.⁷ Nie jest również dopuszczalne zamieszczanie w umowie intercyzy postanowień odnoszących się do innych umów, np. umowy o dział spadku, umowy o dożywocie itp.⁸

⁴ Por. wyrok SN z 25 listopada 2003 r., II CK 273/02, niepubl.

⁵ Por. J. IGNATOWICZ, M. NAZAR, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2005, s. 178.

⁶ Por. np. J. IGNACZESKI, *Małżeńskie ustroje majątkowe. Komentarz*, Warszawa 2005, s. 118.

⁷ Por. G. JĘDREJEK, *op. cit.*, s. 92 i n.

⁸ Por. J. SERDA, R. SROKOWSKI, *op. cit.*, s. 47 i n.; por. także E. SKOWROŃSKA-BOCIAN, *Małżeńskie ustroje majątkowe*, Warszawa 2008, s. 108.

Warto w tym kontekście nadmienić, że w doktrynie dyskutowane jest zagadnienie cywilnoprawnej kwalifikacji umowy intercyzy oraz jej treści.⁹ Wydaje się dominować w tym przedmiocie pogląd, że intercyza ma postać tzw. umowy organizacyjnej.¹⁰ Pogląd ten podzielał między innymi A. Dyoniak. Składnikami treściowymi tak rozumianej umowy majątkowej są jego zdaniem: oświadczenia woli w przedmiocie utworzenia nowej struktury organizacyjnej, normy określające na przyszłość wzajemne stosunki między podmiotami tej struktury oraz postanowienia o jej celach i zadaniach.¹¹ Tak rozumiana umowa majątkowa określa zasady przynależności praw majątkowych do majątków małżonków i nie może być traktowana jako czynność prawna, której celem jest przesunięcie poszczególnego przedmiotu majątkowego między określonymi masami majątkowymi.¹² Odmienne stanowisko prezentował J. St. Piątowski. Umowa majątkowa – zdaniem tego autora – może polegać na włączeniu w skład majątku wspólnego (lub wyłączeniu z niego) zarówno przedmiotów określonego rodzaju, jak również przedmiotów określonych co do tożsamości, „a może nawet się ograniczać do takiej zmiany reżimu prawnego jednego oznaczonego przedmiotu majątkowego”.¹³

W nowszych publikacjach z zakresu majątkowego prawa rodzinnego spotkać można stwierdzenie, że intercyza należy po prostu do kategorii nazwanych umów cywilnoprawnych, które zostały uregulowane

⁹ Ze względu na cel niniejszego artykułu, zagadnienie to jest tylko zasygnalizowane. Szerzej na ten temat por. np. E. HOLEWIŃSKA-ŁAPIŃSKA, *Ochrona wierzyciela jednego z małżonków pozostających w umownym ustroju majątkowym*, «Studia i Analizy Sądu Najwyższego», II, Warszawa 2008, s. 74 i n.

¹⁰ Por. np. J. IGNATOWICZ, M. NAZAR, *op. cit.*, s. 178; A. DYONIAK, *Pojęcie i ważność małżeńskiej umowy majątkowej*, «Studia Prawnicze» 4/1983, s. 116 i n. Odmienne poglądy reprezentuje G. JĘDREJEK, *op. cit.*, s. 83 i n.

¹¹ Por. A. DYONIAK, *op. cit.*, s. 118.

¹² Tamże, s. 128.

¹³ Por. J. ST. PIĄTOWSKI, [w:] *System prawa rodzinnego i opiekuńczego*, pod red. J. St. Piątowskiego, Warszawa 1985, s. 516.

w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym. Nie należy jej zaliczać ani do umów zobowiązaniowych, ani organizacyjnych.¹⁴

2. Intercyza w prawie amerykańskim

Problematyka rodzinnego prawa majątkowego, w tym małżeńskich ustrojów majątkowych, charakteryzuje się w prawie USA dużą różnorodnością.¹⁵ Związane jest to niewątpliwie ze specyfiką tego prawa i federacyjnym ustrojem samego państwa.¹⁶

Podobnie jak w prawie polskim, również w prawie amerykańskim intercyza jest podstawowym narzędziem prawnym w zakresie regulacji małżeńskich ustrojów majątkowych. Różnice dotyczą przede wszystkim przedmiotowego zakresu regulacji, przewidzianego dla tego typu umów. Model przyjęty w prawie USA w tym przedmiocie należy do najbardziej liberalnych.¹⁷ Zakres intercyzy w prawie amerykańskim jest znacznie szerszy niż w prawie polskim. W ramach tej umowy można dokonać nie tylko zmiany ustroju majątkowego, ale również zawrzeć rozporządzenia odnoszące się do szeroko rozumianych praw majątkowych, a także postanowienia odnoszące się do innych stosunków prawnych, np. regulacji obowiązku alimentacyjnego wobec małżonka, świadczeń ubezpieczeniowych.¹⁸ Jako przykład mogą posłużyć regulacje dotyczące treści intercyzy, obowiązujące w prawie stanu Teksas. Małżonkowie mogą nie tylko swobodnie kształtować (zmieniać) zasady ustroju majątkowego, ale także określać skutki surogacji,

¹⁴ Por. G. JĘDREJEK, *op. cit.*, s. 82-85.

¹⁵ Por. np. H.T. KRAUSE, *Family Law*, St Paul, Minn. West Publishing 1992, s. 208 i n.; H.H. Clark Jr., *The Law of the Domestic Relation in the Unites States*, St Paul, Minn. 1998, s. 296-298.

¹⁶ Szerzej na ten temat por. V.V.CALVI, S.E.COLEMAN, *American Law and Legal Systems*, Prentice Hall Professional, Cantor NC 1999.

¹⁷ Por. T. SOKOŁOWSKI, *Swoboda intercyzy w ujęciu prawnoporównawczym*, [w:] *W trosce o rodzinę. Księga pamiątkowa ku czci Profesor Wandy Stojanowskiej*, pod red. M. KOSKA i J. SŁYKA, Warszawa 2008, s. 456.

¹⁸ Tamże.

dokonywać częściowego lub całkowitego podziału majątku, wyłączać obowiązki alimentacyjny względem współmałżonka.¹⁹

W odniesieniu do formy intercyzy, w większości stanów wymagana jest zwykła forma pisemna. Tak jest np. w prawie stanowym stanów Kalifornia, Wisconsin, Teksas, Wirginia.²⁰ Intercyza nie podlega również zatwierdzeniu przez sąd. Wyjątkiem jest sytuacja, gdy umowa zawiera szczególne postanowienia i gdy tylko jedna ze stron korzystała przy jej zawarciu z pomocy prawnika.²¹

Wskazane wyżej szerokie możliwości regulacji przedmiotowego zakresu intercyzy postrzegać należy jako skutek dokonującej się w prawie USA od lat osiemdziesiątych ewolucji omawianych unormowań. Duże znaczenie odegrał w niej uchwalony w 1983 roku Jednolity Akt regulujący przepisy dotyczące majątkowych umów małżeńskich (tzw. Uniform Premarital Agreement Act), ratyfikowany przez 27 stanów.²²

II. INTERCYZA W ŚWIETLE BADAŃ ANKIETOWYCH

1. Cel i przedmiot badań

Celem omawianych i analizowanych w niniejszym artykule badań jest porównanie poglądów wybranych grup społecznych (studentów) w Polsce i w USA (stan Floryda) na temat umowy majątkowej, zwanej intercyzą. W celu ich poznania posłużono się opracowanym na potrzeby omawianych badań narzędziem badawczym w postaci ankiety, którą skierowano do studentów wydziału prawa jednej z wyższych polskich uczelni prywatnych oraz grupy studentów Wydziału

¹⁹ Tamże, s. 457.

²⁰ Por. np. Sec. 1611 California Family Code, §20-149 Virginia Premarital Agreement Act.

²¹ Por. E.A. HAMAN, *How to write your own premarital agreement with forms*, Naperville, IL Sec. Edition 1998, s. 6 i n.

²² Por. www.law.upeen.org

Prawa Uniwersytetu Floryda. Ankietę wypełniło 200 studentów prawa z uczelni polskiej oraz 45 studentów amerykańskich.²³

2. Hipotezy badawcze

W toku badań sformułowano następujące hipotezy badawcze:

Hipoteza Nr 1: Studenci amerykańscy częściej podpisaliby intercyzę przed zawarciem małżeństwa niż studenci polscy.

Hipoteza Nr 2: W świadomości prawnej większości respondentów istnieje przekonanie, że intercyza sprawdza się w małżeństwach, w których oboje małżonkowie są aktywni zawodowo.

Hipoteza Nr 3: Zdaniem większości studentów polskich, którzy wzięli udział w badaniu, intercyzę można zawrzeć tylko przed zawarciem małżeństwa.

Hipoteza Nr 4: Zdaniem większości respondentów, intercyza może wpływać na zdolność kredytową małżonków.

Hipoteza Nr 5: Wśród najczęściej przywoływanych przez respondentów argumentów, przemawiających za niepodpisaniem intercyzy, dominuje argument, że jej podpisanie oznacza brak zaufania do przyszłego współmałżonka.

Hipoteza Nr 6: W opinii większości respondentów, ustrój rozdzielności majątkowej jest korzystnym dla małżonków rozwiązaniem.

3. Analiza wyników badań

Analizę wyników badań wypada poprzedzić charakterystyką respondentów. Przedstawia ją poniższa tabela.

²³ Opiswane i analizowane w niniejszym artykule badania zostały zawarte w pracy magisterskiej pt. *Intercyza w świetle badań ankietowych*, napisanej pod kierunkiem prof. Wandy Stojanowskiej i obronionej w Akademii Leona Koźmińskiego w Warszawie w roku 2010. W artykule wykorzystano jedynie część wyników wspomnianych badań, dotyczącą studentów. Pominięto natomiast jedną z grup respondentów, tj. menedżerów.

Tabela 1. *Dane respondentów*

Dane respondentów		Studenci polscy	Studenci amerykańscy	Ogółem
Płeć	Mężczyzna	97	25	122
	Kobieta	103	20	123
Wiek	od 18 do 25	199	27	226
	powyżej 25 do 30	1	12	13
	powyżej 30 do 35	–	2	2
	powyżej 35 do 40	–	–	–
	powyżej 40	–	4	4
Stan cywilny	single	73	22	95
	w wolnym związku	92	13	105
	zaręczeni	27	3	30
	w związku małżeńskim	4	7	11
	po rozwodzie	4	–	4
Wykształcenie	Wyższe	6	Brak danych	6
	Średnie	194		194
	Podstawowe	–		–

Źródło: Opracowanie własne na podstawie wyników badań

Jak wynika z powyższej tabeli, w badaniach udział wzięło 245 respondentów, w tym – jak już wspomniano – 200 polskich studentów prawa, i 45 amerykańskich studentów prawa. W omawianych badaniach większość stanowiły kobiety (amerykańscy studenci prawa – 20, polscy studenci prawa – 103), choć jest to większość tak minimalna (jeden respondent), że w praktyce – ze względu na płeć – można mówić o porównywalnej liczbie respondentów. Większość, zarówno polskich, jak i amerykańskich studentów prawa, była w wieku od 18 do 25 lat (226 studentów, co stanowi ponad 92% wszystkich respondentów). W obu badanych grupach większość respondentów żyła w tzw. wolnym związku (105 respondentów) lub była tzw. singlami (97 respondentów). Jedyne jedenastu respondentów żyło w związku małżeńskim, a czterech swój stan cywilny określiło „po rozwodzie”.

Jednym z pierwszych zagadnień poddanych badaniu było pojęcie intercyzy. Poniższa tabela ilustruje poglądy studentów dotyczące tego zagadnienia.

Tabela 2. *Poglądy respondentów na temat pojęcia intercyzy*

Lp	Treść odpowiedzi	Studenci polscy		Studenci amerykańscy	
		Liczba respondentów	%	Liczba respondentów	%
1	Umowa przedślubna	25	12,5	41	92
2	Umowa partnerska	2	1	-	-
3	Umowa o rozdzieleniu majątkowej (umowa przedślubna)	48	24,5	2	4
4	Umowa o rozdzieleniu majątkowej (umowa partnerska)	27	13,5	-	-
5	Umowa o rozdzieleniu majątkowej (umowa przedślubna i partnerska)	-	-	2	4
6	Umowa o rozdzieleniu majątkowej	98	49	-	
Ogółem		200	100%	45	100%

Źródło: Opracowano na podstawie wyników opisanych wyżej badań ankietowych. Uwaga ta odnosi się do każdej z tabel niżej przedstawionych

Jak wynika z powyższej tabeli, istnieją zasadnicze różnice w rozumieniu pojęcia intercyzy między studentami polskimi i amerykańskimi. W badanej grupie studentów polskich aż 173 (ponad 86%) zdefiniowało intercyzę jako umowę o rozdzieleniu majątkowej, przy czym dla 48 spośród nich ma ona zarazem charakter umowy przedślubnej, a dla 27 z nich – umowy partnerskiej. W grupie badanych studentów amerykańskich zdecydowana większość – 41 respondentów (92%) – określiła intercyzę jako umowę przedślubną, bez odwoływania się do treści tej umowy. Wśród badanej grupy polskich studentów odpowiedź tę wybrało 25 respondentów (12,5%). Tylko czterech

respondentów z badanej grupy studentów amerykańskich powiązało ten charakter intercyzy z jej wymiarem treściowym, tj. unormowaniem w przedmiocie rozdzielności majątkowej.

Scharakteryzowane wyżej wypowiedzi studentów na temat pojęcia intercyzy wskazują na istotny brak wiedzy respondentów w odniesieniu do przedmiotu badań. W wymiarze treściowym umowa intercyzy utożsamiana jest z ustrojem rozdzielności majątkowej. W tym zakresie omawiane badania potwierdzają wyrażony w doktrynie pogląd na temat nader częstego utożsamiania tych dwóch różnych „rzeczywistości”, tj. umowy majątkowej, którą jest intercyza, oraz umownego ustroju majątkowego.²⁴

Przedstawione wyżej wypowiedzi respondentów w przedmiocie pojęcia (rozumienia) intercyzy wykazują również pewne powiązanie z wypowiedziami na temat czasu podpisania tej umowy (por. tabela 3).

Tabela 3. *Poglądy respondentów na temat, kiedy można podpisać intercyzę*

Lp.	Treść odpowiedzi	Studenci polscy		Studenci amerykańscy	
		Liczba respondentów	%	Liczba respondentów	%
1.	Przed zawarciem małżeństwa i w trakcie jego trwania	126	63	7	16
2.	Przed zawarciem małżeństwa	53	26,5	38	84
3.	W trakcie trwania małżeństwa	12	6	-	-
4.	Przed zawarciem małżeństwa, w czasie jego trwania i po rozwodzie	7	3,5	-	-
5.	Po rozwodzie	2	1	-	-
Ogółem		200	100%	45	100%

Jak wynika z powyższej tabeli, dla większości polskich studentów objętych niniejszymi badaniami – 126 (63%) – intercyzę można podpisać zarówno przed zawarciem małżeństwa, jak i w trakcie jego trwania. Zdziwienie z pewnością może budzić wypowiedź 9 respondentów, zdaniem których podpisanie intercyzy może nastąpić zarówno

²⁴ Por. np. G. JĘDREJEK, *op. cit.*, s. 79.

przed zawarciem małżeństwa, w trakcie jego trwania, jak również po jego rozwiązaniu, przy czym ta ostatnia możliwość dla dwóch respondentów jest jedynym możliwym czasem podpisania intercyzy (por. powyższa tabela). Można na ten wynik spojrzeć również z bardziej optymistycznej perspektywy, tzn. – jedynie 1% respondentów grup polskich studentów wykazało się daleko idącą nieznaną przepiśw prawa polskiego dotyczących czasu podpisania intercyzy.

Dla zdecydowanej większości studentów amerykańskich objętych badaniem, intercyzę można podpisać jedynie przed zawarciem małżeństwa. Odpowiedzi takiej udzieliło 38 respondentów, tj. 84% ogólnej ich liczby w badanej grupie. Z jednej strony wynik taki nie powinien budzić zdziwienia, skoro zdecydowana większość respondentów z tej grupy definiuje intercyzę jako umowę przedślubną (por. tabela 2). Warto jednak w tym kontekście zwrócić uwagę na niekonsekwencję pewnej grupy respondentów. Liczba osób określających intercyzę jako umowę przedślubną (41 respondentów) jest nieco większa od liczby respondentów, dla których intercyzę można podpisać jedynie przed ślubem (38 studentów).

Interesujące okazały się kolejne wypowiedzi. Respondenci poproszeni zostali o odpowiedź na pytanie, czy istnieje zależność między intercyzą, a tzw. małżeństwami partnerskimi, w tym sensie, że omawiana umowa „sprawdza się” w tych właśnie małżeństwach, w których oboje małżonkowie są aktywni zawodowo. Odpowiedzi respondentów przedstawia tabela 4.

Dla większości ankietowanych studentów polskich i amerykańskich – jak wynika z poniższej tabeli – intercyza „sprawdza się” w tzw. małżeństwach partnerskich, przy czym różny jest w obu ankietowanych grupach procent odpowiedzi pozytywnych. W przypadku studentów polskich odpowiedzi pozytywnej udzieliło 149 respondentów, co stanowi 74,5% ogólnej ich liczby. Natomiast w grupie studentów amerykańskich odpowiedzi pozytywnej udzieliło 28 respondentów, co stanowi z kolei 62% ogólnej ich liczby. Warto zwrócić uwagę na uzasadnienie przez ankietowanych swego poglądu. Dla 31 (21%) respondentów spośród badanej grupy polskich studentów podpisanie intercyzy oznacza brak późniejszych kłopotów związanych z podziałem

majątku. Dla 27 (18%) spośród nich omawiana umowa oznacza z kolei brak konfliktów o charakterze finansowym.

Tabela 4. *Odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy intercyza sprawdza się w tzw. małżeństwach partnerskich, w których oboje małżonkowie są aktywni zawodowo?”*

Treść dopowiedzi		Studenci polscy		Studenci amerykańscy	
		Liczba respondentów	%	Liczba respondentów	%
TAK, ponieważ	Oznacza brak późniejszych kłopotów związanych z podziałem majątku	31	21	18	61
	Nie rodzi konfliktów o charakterze finansowym	27	18	2	7
	Zabezpiecza w przypadku problemów finansowych jednego z małżonków	23	15	5	18
	Wprowadza niezależność finansową każdego z małżonków	25	17	2	5
	Chroni przed ewentualną odpowiedzialnością za długi współmałżonka	8	5	-	
	Wydaje się najwłaściwsza, gdy jest znaczna dysproporcja w dochodach małżonków	15	10	2	5
	Jest wyrazem bezinteresowności małżonków	15	10	-	
	Każdy z małżonków zachowuje swój dochód	6	4	-	
	Ogółem	149	74,5%	28	62%

Treść dopowiedzi		Studenci polscy		Studenci amerykańscy	
		Liczba respondentów	%	Liczba respondentów	%
NIE, ponieważ	Oznaczałoby brak zaufania między małżonkami	23	45	2	12
	Stwarzałyby podziały między małżonkami	20	39	4	24
	Aktywni zawodowo małżonkowie razem pracują na wspólny majątek	-	-	8	47
	Nie uznają rozwodu	6	12	3	18
	Nie widzę sensu intercyzy (rozdzielności majątkowej)	2	4	-	-
	Ogółem	51	25,5%	17	38%
Ogółem		200	100%	45	100%

Jako uzasadnienie odpowiedzi wskazywano również na zabezpieczenie małżonka w przypadku problemów finansowych drugiego z nich (23 respondentów, co stanowi 17%), niezależność finansową małżonków (25 respondentów, co stanowi 18%) oraz na brak odpowiedzialności małżonka za długi współmałżonka (8 respondentów – 5%). Dla grupy 14 respondentów (9%) podpisanie intercyzy sprawdza się jedynie w przypadku, gdy istnieje znaczna dysproporcja w zarobkach małżonków. Pewne zdziwienie może budzić w tym kontekście reprezentowany przez 15 respondentów (9%) pogląd, że podpisanie intercyzy jest dowodem bezinteresowności małżonków.

Wśród 51 (25,2%) respondentów z badanej grupy polskich studentów, którzy na postawione pytanie udzielili odpowiedzi negatywnej, jako uzasadnienie przytaczano najczęściej dwa argumenty: podpisanie intercyzy oznaczałoby brak zaufania do współmałżonka (23 odpowiedzi, co stanowi 45%) oraz stwarzałyby ona podziały między małżonkami (20 respondentów, co stanowi 39%).

Jak już wspomniano, również większość ankietowanych studentów amerykańskich jest zdania, że intercyza sprawdza się w małżeństwach, w których oboje małżonkowie są aktywni zawodowo. Jako uzasad-

nienie wskazywano przede wszystkim na brak kłopotów finansowych związanych z ewentualnym (późniejszym) podziałem majątku (61% respondentów tej grupy) oraz na zabezpieczenie, które wprowadza intercyza w przypadku problemów finansowych jednego z małżonków (18% respondentów). Inne uzasadnienia, np. niezależność finansowa małżonków, wskazywano sporadycznie (por. tabela 4).

Nieco inaczej przedstawia się uzasadnienie odpowiedzi negatywnej wśród grupy ankietowanych studentów amerykańskich. Odpowiedź ta była zasadniczo uzasadniania przez odwołanie się do poglądu, że małżonkowie aktywni zawodowo razem pracują na wspólny majątek (47% respondentów tej grupy). Wskazywano również, że podpisanie intercyzy stwarzałoby podziały między małżonkami (18% respondentów) oraz oznaczałoby brak zaufania (12%).

Trzech respondentów amerykańskich spośród 17, którzy udzieliли odpowiedzi negatywnej, jako uzasadnienie odpowiedzi wskazało na osobiste motywacje o charakterze światopoglądowym, wyrażające się w nieuznawaniu przez nich rozwodów. Warto w tym kontekście wspomnieć, że również wśród ankietowanej grupy polskich studentów pojawiła się taka odpowiedź. Ten rodzaj uzasadnienia wskazało mianowicie 6 respondentów (tj. 12% ogólnej liczby ankietowanych, którzy wybrali odpowiedź negatywną).

W analizie przedstawionych wyżej poglądów respondentów na temat związku intercyzy z tzw. małżeństwami partnerskimi, podkreślenia wymaga jedna kwestia. Wypowiedzi studentów dotyczą intercyzy jako prawnego narzędzia regulacji majątkowych stosunków między małżonkami, ale oczywiście jest, że nie można ich postrzegać w oderwaniu od treści intercyzy, w szczególności od rodzaju ustroju majątkowego wprowadzonego intercyzą. Analiza poglądów zawartych w tabeli 4 wskazuje na utożsamianie intercyzy przez większość respondentów z ustrojem rozdzielności majątkowej (opisywany wynik odpowiada poglądom respondentów na temat pojęcia intercyzy, por. tabela 2). Tak należy rozumieć wypowiedzi respondentów dostrzegających związek między intercyzą a tzw. małżeństwami partnerskimi (z wyjątkiem opisanych wyżej wypowiedzi, w których respondenci wskazują na bezinteresowność małżonków jako na motyw podpisania intercyzy), jak

również opisane wyżej wypowiedzi niedostrzegające tego związku, szczególnie te, które uzasadniano przez odwołanie się do osobistych poglądów na temat dopuszczalności (sensowności) rozwodu.

Kolejnym badanym zagadnieniem było powiązanie umowy intercyzy z tzw. zdolnością kredytową małżonków. Wyniki tego badania ilustruje poniższa tabela.

Tabela 5. *Odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy intercyza może wpłynąć na zdolność kredytową małżonków?”*

Treść odpowiedzi		Studenci polscy		Studenci amerykańscy	
		Liczba respondentów	%	Liczba respondentów	%
TAK	Wpływa na zdolność kredytową małżonków	34	39	6	60
	Zmniejsza zdolność kredytową małżonków	33	37	4	40
	Jest formą gwarancji finansowej dla banków	1	1	-	-
	W przypadku intercyzy banki niechętnie udzielają kredytu	6	7	-	-
	Ponieważ majątek każdego z małżonków jest większy w przypadku niepodpisania intercyzy	13	15	-	-
	Ponieważ majątek każdego z małżonków jest brany pod uwagę indywidualnie	1	1	-	-
	Ogółem	88	44%	10	22%
NIE	Banki nie pytają o intercyzę	12	63	-	-
	Bank ustala zdolność kredytową oddzielnie dla każdego z małżonków	2	11	-	-
	Podpisanie intercyzy nie ma związku ze zdolnością kredytową	5	26	10	100
	Ogółem	19	9,5%	10	22%
NIE MAM ZDANIA NA TEN TEMAT		93	46,5%	25	56%
Ogółem		200	100%	45	100%

Najczęściej udzielaną odpowiedzią na pytanie o powiązanie umowy intercyzy z tzw. zdolnością kredytową małżonków – jak wynika z tabeli 8 – była formuła „nie mam zdania na ten temat”. Odpowiedź tę wskazało 93 (46,5%) respondentów spośród badanej grupy studentów polskich oraz 25 respondentów (56%) z grupy ankietowanych studentów amerykańskich. Wydaje się, że powyższy wynik można interpretować dwojako. Może on, po pierwsze, wynikać ze złożoności stanów faktycznych objętych pytaniem (zdaniem respondentów, odpowiedź na omawiane pytanie byłaby uzależniona od treści intercyzy oraz wcześniejszej sytuacji kredytowej małżonków). Po drugie – wynik ten może być również skutkiem braku wystarczającej wiedzy na temat powiązań między intercyzą i stosownymi regulacjami w zakresie prawa bankowego.

Odpowiedzi pozytywnej na zadane pytanie udzieliło 88 (44%) studentów polskich oraz 10 (22%) studentów amerykańskich. Warto w tym kontekście podkreślić, że spośród ankietowanych studentów polskich, którzy udzielili pozytywnej odpowiedzi na omawiane pytanie, 34 (39%) ograniczyło się jedynie do ogólnego określenia wpływu intercyzy na zdolność kredytową małżonków, bez precyzowania, czy jest to wpływ pozytywny, czy negatywny. Zasadny byłby w tym przypadku wniosek podobny do sformułowanego powyżej, tzn. że analizowany wynik badania wskazuje na brak wystarczającej wiedzy tej grupy ankietowanych co do prawnych skutków podpisania intercyzy, wynikających z prawa bankowego.

Kolejną grupę respondentów stanowili studenci, których zdaniem intercyza negatywnie wpływa na zdolność kredytową małżonków (zmniejsza tę zdolność). Odpowiedzi takiej udzieliło 33 respondentów w badanej grupie studentów polskich (co stanowi 37% ogólnej liczby ankietowanych studentów polskich, dostrzegających powiązanie między umową intercyzy i zdolnością kredytową małżonków). Spośród innych powodów uzasadniających pozytywną odpowiedź na omawiane pytanie, respondenci wskazywali między innymi następujące: „majątek każdego z małżonków jest brany pod uwagę z osobna” (jeden respondent), „intercyza jest formą gwarancji finansowej dla banku” (jeden respondent). Pewne trudności stwarza interpretacja kolejnej odpowiedzi twierdzącej na postawione pytanie, uzasadnianej odwołaniem

się do stwierdzenia, że „majątek małżonków jest większy w przypadku, gdy nie podpisali intercyzy” (13 respondentów – co stanowi 15%). Wydaje się, że wskazana grupa respondentów reprezentuje pogląd, zgodnie z którym z punktu widzenia zdolności kredytowej małżonków lepiej jest, jeśli pozostają oni w ustroju wspólności majątkowej, niż rozdzielności majątkowej (tylko wtedy bowiem mamy do czynienia z majątkiem wspólnym małżonków). Przyjmując taką interpretację omawianego poglądu 15% respondentów spośród ankietowanej grupy studentów polskich, podkreślić należy, że pogląd ten nie uwzględnia możliwości modyfikowania (rozszerzenia) w umowie intercyzy zakresu wspólności majątkowej, co de facto zwykle oznacza powiększenie aktywów majątku wspólnego małżonków. Konsekwentnie należałoby przyjąć, że wskazana grupa polskich studentów wykazuje pewien brak wiedzy co do treściowego zakresu umowy intercyzy.

Analizując pozytywne odpowiedzi badanych studentów polskich w przedmiocie powiązania intercyzy ze zdolnością kredytową małżonków, warto także zauważyć, że 6 respondentów z grupy poddanej badaniu swoją odpowiedź uzasadnia, odwołując się do praktyki bankowej. Respondenci ci wskazują mianowicie, że banki niechętnie udzielają kredytów w przypadku podpisania intercyzy. Wydaje się, że pogląd ten można powiązać z wcześniej wskazaną wypowiedzią 37% respondentów, dla których podpisanie intercyzy zmniejsza zdolność kredytową małżonków. W przypadku poglądu wspomnianych 6 respondentów, wynikałoby to jednak nie tyle z konkretnego przepisu, ile z praktyki stosowanej przez banki lub doświadczeń samych respondentów.

Wśród badanej grupy studentów amerykańskich 10 respondentów (22%) opowiedziało się za wpływem podpisania intercyzy na zdolność kredytową małżonków, przy czym 6 respondentów z tej grupy ograniczyło się do ogólnej odpowiedzi („intercyza wpływa na zdolność kredytową małżonków”), a 4 z nich określiło ten wpływ jako zmniejszenie zdolności kredytowej małżonków.

Brak wpływu intercyzy na zdolność kredytową małżonków deklaruje 19 (9,5% respondentów) ankietowanych studentów polskich oraz 10 (22%) badanych studentów amerykańskich. Wśród tej ostatniej grupy dominuje ogólny pogląd (100% odpowiedzi), że intercyza nie ma związku ze zdolnością kredytową. Wśród studentów polskich opo-

wiadających się za brakiem wpływu intercyzy na zdolność kredytową małżonków podobnej odpowiedzi udzieliło 5 respondentów (26% w tej grupie). Najczęściej pojawiającym się natomiast uzasadnieniem było stwierdzenie odwołujące się do praktyki – „banki nie pytają o intercyzę” (12 respondentów, co stanowi 63% w tej grupie studentów polskich).

W trakcie analizy opisanych powyżej poglądów respondentów na temat umowy intercyzy wielokrotnie wskazywano na utożsamianie przez ankietowanych tej umowy z jednym z małżeńskich ustrojów majątkowych – ustrojem rozdzielności majątkowej. Poniższa tabela ilustruje poglądy respondentów na temat tego ustroju majątkowego.

Tabela 6. *Odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy rozdzielność majątkowa jest dobrym rozwiązaniem?”*

Treść odpowiedzi		Studenci polscy		Studenci amerykańscy	
		Liczba respondentów	%	Liczba respondentów	%
TAK	Ponieważ daje pełną świadomość wniesionych wkładów finansowych do majątku	37	25	13	35
	Ponieważ ułatwia podział majątku przy ewentualnym rozwodzie	30	20	12	32
	Ponieważ zabezpiecza na wypadek kłopotów finansowych jednego z małżonków	32	21	2	5
	Ponieważ wprowadza niezależność finansową	20	13	2	5
	Ponieważ zabezpiecza majątek w przypadku ewentualnego rozwodu	17	11	7	19
	Ponieważ zapobiega nadużyciom finansowym	4	3	-	-
	Ponieważ wyłącza odpowiedzialność za długi współmałżonka	9	6	-	-
	Jest dobrym rozwiązaniem w przypadku dużej dysproporcji między majątkami małżonków	-	-	1	3
	Ogółem	149	74,5%	37	82%

Treść odpowiedzi		Studenci polscy		Studenci amerykańscy	
		Liczba respondentów	%	Liczba respondentów	%
NIE	Ponieważ podważa zaufanie między małżonkami	19	37	-	-
	Ponieważ kwestia finansów nie jest w związku najważniejsza	11	22	2	26
	Ponieważ wprowadza założenie przyszłego rozpadu małżeństwa	9	18	6	75
	Ponieważ nie uznaje rozwodów	6	12	-	-
	Ponieważ sędzę, że rozdzielnosc majątkowa jest niepotrzebna	6	12	-	-
	Ogółem	51	25,5%	8	18%
Ogółem		200	100%	45	100%

Jak wynika z powyższej tabeli, większość ankietowanych studentów polskich i amerykańskich jest zdania, że rozdzielnosc majątkowa jest dobrym rozwiązaniem. Pogląd taki reprezentuje 149 (74,5%) respondentów w grupy polskich studentów oraz 37 (82%) respondentów spośród badanej grupy studentów amerykańskich. Przeciwnego zdania było 51 (25,5%) studentów polskich oraz 8 (18%) studentów amerykańskich. Za rozdzielnoscia majątkową przemawia – zdaniem respondentów – „świadomość wniesionych wkładów finansowych do majątku” (37, tj. 25% studentów polskich i 13, tj. 35% studentów amerykańskich) oraz ułatwienia związane z podziałem majątku przy ewentualnym rozwodzie (30 studentów polskich i 12 amerykańskich, co stanowi odpowiednio 20% i 32% respondentów w każdej z badanych grup). Problem stanowi w tym przypadku interpretacja omawianych wyników, tzn. ustalenie, co respondenci mają na myśli, mówiąc w kontekście rozdzielnosci majątkowej o wkładach wniesionych do majątku oraz o ułatwieniach w jego podziale. Możliwe wydają się dwie interpretacje (trudno bowiem przyjąć, że mamy tu do czynienia z niezrozumieniem pytania). Po pierwsze, nie można wykluczyć, że w analizowanej odpowiedzi respondenci pod pojęciem majątku rozumieją sumę majątków osobistych każdego z małżonków i mają na myśli po prostu osobisty wkład każdego z nich jako formę realizacji

obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, wynikającego z art. 27 k.r.o. Po drugie, teoretycznie możliwa byłaby również interpretacja, zgodnie z którą respondenci w analizowanej kwestii mają na myśli rozdzielną majątkową jako pewien stan faktyczny zaistniały w trakcie istnienia małżeństwa, tzn. po okresie pozostawania małżonków w ustroju (ustawowej lub umownej) wspólności majątkowej. Trudno jest jednak także wówczas mówić o majątku (wspólnym), choć świadomość osobistego wkładu każdego z małżonków w funkcjonowanie rodziny – na co powołują się respondenci – jest wówczas z pewnością większa.

Ustrój rozdzielną majątkową jest w ocenie respondentów dobrym rozwiązaniem również dlatego, że zabezpiecza osobisty majątek jednego z małżonków na wypadek kłopotów finansowych drugiego z nich. Motyw ten wskazało 32 (21%) ankietowanych polskich studentów, którzy udzielili twierdzącej odpowiedzi na omawiane pytanie, oraz 2 (5%) studentów amerykańskich. Okolicznością przemawiającą na korzyść ustroju rozdzielną majątkową jest również w opinii respondentów zabezpieczenie majątku osobistego na wypadek rozwodu, jakie ustrój ten niesie z sobą (12 studentów polskich i 7 amerykańskich) oraz niezależność finansowa małżonków będąca jego skutkiem (20 studentów polskich i 2 amerykańskich). Warto również nadmienić, że 9 studentów jako okoliczność przemawiającą za wprowadzeniem ustroju rozdzielną majątkową wskazało brak odpowiedzialności za długi współmałżonka w przypadku obowiązywania omawianego ustroju oraz zabezpieczenie w postaci zapobiegania nadużyciom finansowym.

Jak już wcześniej wspomniano, 25,5% respondentów spośród objętych badaniem studentów polskich oraz 18% ankietowanych studentów amerykańskich jest zdania, że ustrój rozdzielną majątkową nie jest dobrym rozwiązaniem. Uzasadnienia tego twierdzenia są różne. Najczęściej respondenci wskazują na niebezpieczeństwo podważenia zaufania między małżonkami, które omawiany system – w opinii respondentów – powoduje (pogląd taki reprezentuje 19 respondentów w grupie polskich studentów biorących udział w badaniu). Stosunkowo często w analizowanej grupie respondentów, jako uzasadnienie ne-

gatywnej oceny rozdzielności majątkowej, powoływany był pogląd, zgodnie z którym „kwestie finansowe nie są w związku najważniejsze” (pogląd taki reprezentuje 11 studentów polskich i 2 amerykańskich) oraz przekonanie, że rozdzielność majątkowa wprowadza założenie przyszłego rozpadu małżeństwa (pogląd taki reprezentuje 9 studentów polskich i 6 amerykańskich). Warto w tym miejscu podkreślić, że ostatni ze wskazanych poglądów jest najczęściej przytaczanym argumentem, przemawiającym na niekorzyść rozdzielności majątkowej wśród badanej grupy studentów amerykańskich.

Opisywane i analizowane powyżej wyniki badań studentów polskich i amerykańskich w przedmiocie intercyzy weryfikowały przede wszystkim wiedzę respondentów oraz ich pogląd na przedmiot badań jako pewne zewnętrzne zjawisko. Dwa ostatnie pytania ankiety miały zasadniczo inny charakter – dotyczyły osobistego stosunku respondentów do przedmiotu badań. Poniższe tabele (7 i 8) ilustrują poglądy respondentów jako odpowiedź na pytanie, „czy podpisałbyś/ -łabyś intercyzę przed zawarciem małżeństwa lub w trakcie jego trwania?”

Jak wynika z poniższej tabeli, większość spośród badanej grupy polskich studentów (121 respondentów – 60,5%) zadeklarowała gotowość podpisania intercyzy. Jako uzasadnienie podawano najczęściej brak kłopotów przy podziale majątku w przypadku rozwodu (32 respondentów – 26%) oraz możliwość zapobieżenia konfliktom o charakterze finansowym (29 respondentów – 24%). Stosunkowo często w uzasadnieniu poglądu wskazywano na ochronę przed ewentualnymi długami małżonka (14 respondentów – 12%) oraz na fakt, że umowa intercyzy wydaje się najwłaściwsza w przypadku znacznej dysproporcji w dochodach małżonków (13 respondentów – 11%). Trzynastu respondentów (11%) spośród badanej grupy studentów polskich podpisałoby intercyzę tylko w przypadku, gdyby zawarte w niej szczegółowe uregulowania były korzystne dla obu małżonków, a dziewięciu (7%) – gdy życzyłby sobie tego współmałżonek. Ostatnie z wymienionych odpowiedzi wskazują, że dla pewnej grupy respondentów podpisanie intercyzy miałoby charakter warunkowy.

Tabela 7. *Odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy podpisałbyś/-abyś intercyzę przed zawarciem małżeństwa?”*

Treść odpowiedzi		Studenci polscy		Studenci amerykańscy	
		Liczba respondentów	%	Liczba respondentów	
TAK	Ponieważ jej podpisanie oznacza brak późniejszych kłopotów przy podziale majątku w przypadku rozwodu	32	26	3	18
	Ponieważ może zapobiec ew. konfliktom o charakterze finansowym	29	24	8	47
	Gdyż zabezpiecza przed ew. długami współmałżonka	14	12	-	-
	Gdyż wydaje się najwłaściwsza, gdy jest znaczna dysproporcja w dochodach (majątku) małżonków	13	11	4	24
	Tylko gdy jej zapisy byłyby korzystne dla obojga małżonków	13	11	-	-
	Jeśli współmałżonek życzyłby sobie jej podpisania	9	7	-	-
	By zachować niezależność finansową	8	7	-	-
	W przypadku braku zaufania do współmałżonka	3	2	-	-
	W celu ochrony mojego majątku	-	-	2	12
	Ogółem	121	60,5%	17	38%
NIE	Ponieważ oznaczałoby to brak zaufania do współmałżonka	23	55	2	40
	Ponieważ wprowadza założenie przyszłego rozpadu małżeństwa	1	2	-	-
	Ponieważ nie myślę o rozwodzie	13	31	3	60
	Nie widzę sensu tej instytucji	5	12	-	-
	Ogółem	42	21%	5	11%
Nie mam zdania na ten temat		37	18,5%	23	51%
Ogółem		200	100%	45	100%

W ramach komentarza do tych wypowiedzi nasuwa się pewna refleksja natury ogólnej. Trudno wyobrazić sobie sytuację, w której nastąpiłoby podpisanie intercyzy, a strony (lub jedna ze stron) nie byłyby usatysfakcjonowane jej zapisami. Do istoty tej umowy należy przecież wspólne unormowanie kwestii dotyczących rodzaju ustroju majątkowego i zakresu ewentualnej wspólności majątkowej, co zakłada obopólną zgodę stron. Interesujące – chociaż z innego punktu widzenia – jest również uwarunkowanie podpisania intercyzy życzeniem współmałżonka. Odpowiedź ta wskazuje, z jednej strony, na obojętny stosunek respondentów do intercyzy jako takiej (z własnej woli nie podpisałiby tej umowy), a z drugiej strony, charakterystyczne jest w tej wypowiedzi swoiste „wyjście naprzeciw” życzeniom współmałżonka, co – przy pozytywnej interpretacji – wskazuje na gotowość do kompromisu i budowania dobra wspólnego.

Wśród studentów polskich poddanych badaniu – jak wynika z tabeli 6 – mniejszość stanowią respondenci, którzy nie zdecydowaliby się na podpisanie intercyzy (42 ankietowanych, co stanowi 21% respondentów w tej grupie). W uzasadnieniu wskazywano najczęściej na związany z intercyzą brak zaufania do małżonka (32 respondentów, co stanowi 55% respondentów, którzy nie podpisałiby intercyzy) oraz na motywację o charakterze światopoglądowym – „nie myślę o rozwodzie” (odpowiedź taką wskazało 13 respondentów, co stanowi 31% w omawianej grupie badanych). Warto w tym kontekście wspomnieć, że jeden z respondentów jako uzasadnienie odmowy podpisania intercyzy wskazał na założenie rozpadu małżeństwa, które – jego zdaniem – wprowadza intercyza (por. tabela 7), natomiast pięciu respondentów w ogóle nie dostrzegło sensu intercyzy (zanegowało zatem samą zasadność tej umowy).

Również w grupie ankietowanych studentów amerykańskich zwolennicy podpisania intercyzy przeważają nad jej przeciwnikami (38% respondentów podpisałoby intercyzę, przeciwnego zdania było 11%). Jako uzasadnienie podpisania omawianej umowy wskazywano najczęściej na jej skutek w postaci zapobiegania konfliktom o charakterze finansowym (8 respondentów – 47%) oraz na brak problemów przy po-

dziale majątku w przypadku ewentualnego rozwodu (3 respondentów). Dla części ankietowanych studentów amerykańskich (4 respondentów) podpisanie intercyzy byłoby uzasadnione w przypadku znacznej dysproporcji w majątku (dochodach) stron, a dla dwóch respondentów powodem zasadniczym byłaby ochrona własnego majątku. W uzasadnieniu odmowy podpisania intercyzy ankietowani studenci amerykańscy wskazywali najczęściej na takie przyczyny, jak: brak zaufania do małżonka (2 respondentów) oraz nieakceptację instytucji rozwodu (3 respondentów).

W analizie odpowiedzi respondentów na pytanie, czy podpisałiby intercyzę przed zawarciem małżeństwa, szczególnie znamienne jest, że stosunkowo duża ich grupa nie ma zdania na ten temat. W grupie badanych studentów amerykańskich odpowiedzi takiej udzieliło 51% respondentów, natomiast w grupie ankietowanych studentów polskich – 18,5%. Warto tę kwestię podkreślić, omawiając wyniki przedmiotowych badań w celu zwrócenia uwagi na konieczność dalszych pogłębionych analiz, które pozwoliłyby na dotarcie do przyczyn tego stanu rzeczy.

Jak już wyżej wspomniano, omawiane w niniejszym artykule badania miały na celu również weryfikację osobistego stosunku respondentów do umowy intercyzy. Służyły temu dwa pytania, których treść dotyczyła podpisania intercyzy przed zawarciem małżeństwa lub w trakcie jego trwania. Odpowiedzi respondentów na pierwsze pytanie zostały zilustrowane w tabeli 7 i wyżej omówione. Odpowiedzi respondentów na drugie ze wspomnianych pytań przedstawia tabela 8.

Podobnie jak w odniesieniu do poprzedniego pytania, tak również w tym przypadku – jak wynika z danych zawartych w powyższej tabeli – liczba zwolenników podpisania intercyzy przeniższa liczbę jej przeciwników. Dotyczy to obu badanych grup studentów, przy czym wśród studentów polskich za podpisaniem umowy opowiedziało się 76 respondentów (38%), natomiast wśród studentów amerykańskich – 10 ankietowanych (22%). Należy jednak w tym kontekście podkreślić, że w porównaniu z poprzednim pytaniem liczba zwolenników podpisania intercyzy w obu grupach znacząco zmalała. Przed zawarciem małżeństwa intercyzę podpisałoby 60,5% ankietowanych studentów

Tabela 8. *Odpowiedzi respondentów na pytanie: „Czy podpisałbyś/-abyś intercyzę w trakcie trwania małżeństwa?”*

Treść odpowiedzi		Studenci polscy		Studenci amerykańscy	
		Liczba respondentów	%	Liczba respondentów	%
TAK	W przypadku pogorszenia się relacji ze współmałżonkiem	17	22	10	100
	Ponieważ daje zabezpieczenie finansowe w razie zmiany relacji między małżonkami	18	24	-	-
	W przypadku znacznego powiększenia mojego majątku	13	17	-	-
	W przypadku ciągłych sporów dotyczących finansów	9	12	-	-
	W przypadku potrzeby ratowania majątku spowodowanej nieudanymi interesami współmałżonka	8	11	-	-
	W przypadku uzależnienia współmałżonka (np. od narkotyków, alkoholu, hazardu)	7	9	-	-
	W przypadku braku zaufania do współmałżonka	4	5	-	-
	Ogółem	76	38%	10	22%
NIE	Ponieważ oznaczałoby to brak zaufania do współmałżonka	24	55	2	33
	Podpisałbym/-ałabym ją tylko przed zawarciem małżeństwa	13	35	4	67
	Nie widzę sensu tej instytucji	5	10	-	-
	Ogółem	43	21,5%	6	16%
Nie mam zdania na ten temat		79	39,5%	29	64%
Ogółem		200	100%	45	100%

polskich oraz 38% studentów amerykańskich, natomiast za podpisaniem intercyzy w trakcie trwania małżeństwa opowiedziało się – jak wspomniano wyżej – odpowiednio 38% polskich studentów oraz 22% studentów amerykańskich. Liczba respondentów w obu badanych grupach, która udzieliła odpowiedzi negatywnej w kwestii możliwości podpisania intercyzy przed zawarciem małżeństwa lub po jego zawarciu (por. dane zawarte w tabeli 7 i 8), pozostała na mniej więcej takim samym poziomie, znacząco za to wzrosła liczba respondentów, którzy uchylili się od jednoznacznej odpowiedzi. Jak wynika z danych zawartych w tabeli 8, w przedmiocie podpisania intercyzy w trakcie trwania małżeństwa nie miało zdania 39,5% badanych studentów polskich oraz 64% studentów amerykańskich. W porównaniu z poprzednio omawianym pytaniem (czy podpisałbyś/-abyś intercyzę przed zawarciem małżeństwa – por. tabela 7), jest to wzrost odpowiednio o 21% i 14%. Powyższy wynik jest pewnym zaskoczeniem, szczególnie w odniesieniu do studentów amerykańskich. Zrozumienie tego zjawiska wymagałoby dalszych pogłębianych badań.

W grupie badanych studentów polskich, którzy zadeklarowali gotowość podpisania intercyzy w trakcie trwania małżeństwa, najczęściej jako uzasadnienie wskazywano na zmianę (pogorszenie się) relacji między małżonkami (35 respondentów, co stanowi 46% w tej grupie badawczej), przy czym 18 respondentów (24%) – spośród wspomnianych 35 – *expressis verbis* wskazało na zabezpieczenie finansowe, które w takim przypadku daje intercyza, natomiast dla 17 respondentów (22%) sama zmiana relacji między małżonkami byłaby wystarczającą motywacją dla podpisania intercyzy. Spośród innych przyczyn, które w opinii respondentów uzasadniały podpisanie umowy intercyzy, wymieniano: znaczne powiększenie osobistego majątku jednego lub obojga małżonków (13 respondentów – 17%), ciągle spory dotyczące kwestii finansowych (9 respondentów, co stanowi 12%), konieczność ratowania majątku spowodowaną nieudanymi interesami współmałżonka (8 respondentów, tj. 11%), a także uzależnienie współmałżonka (7 respondentów, co stanowi 9%). Wymienione powyżej racje przemawiające – zdaniem części respondentów – za podpisaniem intercyzy wskazują, że respondenci ci – na co już zwracano uwagę – utożsamia-

ją ustrój rozdzielności majątkowej, wprowadzony intercyzą, z samą umową.

Wśród grupy badanych studentów amerykańskich, którzy zadeklarowali gotowość podpisania intercyzy w trakcie trwania małżeństwa, jako jedyne uzasadnienie wskazano pogorszenie się relacji ze współmałżonkiem (10 respondentów, tj. 100% w tej grupie). Z porównania wyników badań w analizowanym zakresie wynika, że zarówno w grupie ankietowanych studentów polskich, jak i amerykańskich zmiana (pogorszenie się) relacji między małżonkami jest najczęściej wymienianą przyczyną, skłaniającą do podpisania umowy intercyzy. Nasuwa się w tym kontekście wniosek (*a contrario*), że ustrój wspólności majątkowej jako ustrój ustawowy jest przez większość respondentów postrzegany jako integralnie powiązany z właściwymi relacjami osobistymi między małżonkami. Pogorszenie się jakości pożycia małżeńskiego rodzi konieczność wprowadzenia finansowego zabezpieczenia, jakim jest intercyza, a konkretnie – ustrój rozdzielności majątkowej.

Pewne podobieństwa dostrzec można w obu badanych grupach również w zakresie przyczyn uzasadniających odmowę podpisania intercyzy. Najczęściej występującą przyczyną, na którą powoływali się respondenci, był brak zaufania do małżonka, co – ich zdaniem – oznaczałoby podpisanie intercyzy (wśród studentów polskich przyczynę tę wskazało 24 respondentów, tj. 55% respondentów, którzy udzielili odpowiedzi negatywnej, wśród studentów amerykańskich natomiast – 2 studentów). Inną podawaną przyczyną niepodpisania umowy intercyzy w trakcie trwania małżeństwa był – w opinii badanych studentów – fakt podpisania tej umowy przed zawarciem małżeństwa. Przyczynę tę wskazało 13 polskich studentów (35% w tej grupie) oraz 4 studentów amerykańskich (tj. $\frac{2}{3}$ grupy respondentów, którzy udzielili odpowiedzi negatywnej). Nasuwa się w tym kontekście pytanie, jak należałoby interpretować opisany powyżej wynik badania. Wydaje się, że podpisanie intercyzy przed zawarciem małżeństwa nie oznacza, w opinii wskazanej grupy respondentów, niemożności dokonywania zmian w treści tej umowy. Wskazuje jedynie na preferencje respondentów co do najbardziej właściwego (odpowiedniego) czasu podpisania omawianej umowy.

4. WERYFIKACJA HIPOTEZ BADAWCZYCH

Przedstawiona powyżej analiza wyników badań pozwala na weryfikację sformułowanych na wstępie hipotez badawczych.

Hipoteza 1 w brzmieniu: „Studenci amerykańscy częściej podpisaliby intercyzę przed zawarciem małżeństwa niż studenci polscy” nie została potwierdzona. Jedynie 38% respondentów spośród badanej grupy studentów amerykańskich zadeklarowało gotowość podpisania intercyzy przed zawarciem małżeństwa, podczas gdy w grupie badanych studentów polskich gotowość taką wyraziło 60,5% respondentów. Podobnie kształtują się wyniki analizowanych badań w przypadku podpisania intercyzy w trakcie trwania małżeństwa. Większą gotowość wykazali również studenci polscy, przy czym odnotować należy w tym przypadku znaczny spadek procentowy odpowiedzi pozytywnych (podpisanie intercyzy w trakcie trwania małżeństwa zadeklarowało 38% badanych studentów polskich i 22% ogólnej liczby studentów amerykańskich, którzy wzięli udział w badaniu).

Hipoteza 2 w brzmieniu: „W świadomości prawnej większości respondentów istnieje przekonanie, że intercyza sprawdza się w małżeństwach, w których oboje małżonkowie są aktywni zawodowo” została w toku badań w znacznym stopniu potwierdzona. Zdecydowana większość ankietowanych studentów polskich (74,5%) oraz amerykańskich (62%) jest przekonana, że intercyza jest korzystnym rozwiązaniem w przypadku małżeństw, w których oboje małżonkowie są aktywni zawodowo.

Nie została natomiast w toku badań potwierdzona hipoteza 3 w brzmieniu: „Zdaniem większości studentów polskich, którzy wzięli udział w badaniu, intercyzę można zawrzeć tylko przed zawarciem małżeństwa”. W opinii większości omawianej grupy respondentów (63%) intercyza może zostać podpisana tak przed zawarciem małżeństwa, jak również po jego zawarciu. Warto jednak zauważyć, że 26,5% respondentów w omawianej grupie badawczej wypowiedziało się zgodnie z twierdzeniem stanowiącym treść weryfikowanej hipotezy badawczej.

Nie została również potwierdzona hipoteza 4, w brzmieniu: „Zdaniem większości respondentów, intercyza może wpływać na zdolność kredytową małżonków”. Istnienie związku między podpisaniem intercyzy a zdolnością kredytową potwierdziło 44% badanych studentów polskich i 22% studentów amerykańskich, którzy wzięli udział w badaniu. Największa grupa respondentów (tj. 46,5% studentów polskich i 56% studentów amerykańskich) nie miała zdania w kwestii związku między podpisaniem intercyzy, a zdolnością kredytową. Wydaje się, że wynika to z braku wystarczającej wiedzy w zakresie unormowań prawa bankowego, która umożliwiłaby jednoznaczną odpowiedź.

Częściowo została natomiast potwierdzona hipoteza 5 w brzmieniu: „Wśród najczęściej przywoływanych przez respondentów argumentów przemawiających za niepodpisaniem intercyzy dominuje argument, że jej podpisanie oznacza brak zaufania do przyszłego współmałżonka”. Jedyne w odniesieniu do jednej z badanych grup respondentów (studentach polskich) można mówić o częściowym potwierdzeniu się wskazanej hipotezy. Zawarty w jej treści argument pojawia się bowiem w wypowiedziach większości ankietowanych studentów polskich (55%), którzy nie podpisaliby intercyzy (tj. 25,5% ogólnej liczby studentów polskich poddanych badaniu), jako uzasadnienie reprezentowanego przez nich poglądu. W przypadku studentów amerykańskich jest to argument mniejszościowy.

Ostatnia ze sformułowanych hipotez (hipoteza 6), zgodnie z którą: „W opinii większości respondentów, ustrój rozdzielności majątkowej jest korzystnym dla małżonków rozwiązaniem”, została w toku badań w znacznym stopniu potwierdzona. W opinii 74,5% studentów polskich oraz 82% studentów amerykańskich ustrój rozdzielności majątkowej jest korzystnym rozwiązaniem. Warto jednak zauważyć, że jest to opinia, która – jak wynika z analizy wyników badań – nie znajduje jednoznacznego potwierdzenia w innych poglądach respondentów, szczególnie w odpowiedzi na pytanie, „czy podpisałbyś intercyzę”.

IV. UWAGI KOŃCOWE

Problematyka małżeńskich ustrojów majątkowych należy do tych obszarów prawa rodzinnego, które – jak już wspomniano – rzadko są przedmiotem badań empirycznych. Wydaje się, że przedstawione i przeanalizowane w niniejszym artykule wyniki badań ankietowych wybranych grup studentów uczelni polskich i amerykańskich dostarczają bogatego materiału dla prawników i socjologów. Mimo, że nie są one reprezentatywne, mogą z pewnością stanowić asumpt do bardziej pogłębionych badań. Przy formułowaniu uwag końcowych podkreślenia wymagają, jak się wydaje, dwie istotne kwestie.

Z danych statystycznych wynika, że w ostatnich latach nastąpił znaczny wzrost liczby małżonków, którzy podpisali intercyzę, co wskazuje na rosnącą popularność umownych ustrojów majątkowych. W roku 2009 podpisano ponad 41 tys. intercyz (przykładowo w roku 2000 było ich 25.282, co oznacza wzrost o ponad 80%).²⁵ Zastanawia w tym kontekście dystans dużej części respondentów do tej „instytucji”, na co wskazują opisane w niniejszym artykule wyniki badań. Dystans ten dotyczy obu grup respondentów poddanych badaniu – zarówno studentów polskich, jak i amerykańskich. Kwestia ta wymagałaby z pewnością odrębnych i bardziej pogłębionych badań.

Kolejny wniosek, który nasuwa się po analizie prezentowanych w niniejszym artykule wyników badań, dotyczy ewentualnego wpływu intercyzy (a raczej wprowadzonych przez tę umowę ustrojów majątkowych, zwłaszcza rozdzielności majątkowej) na jakość osobistych stosunków między małżonkami. Pewna – może niewielka, ale stała – grupa respondentów wydaje się dostrzegać pewne niebezpieczeństwo w obszarze tych stosunków, wyrażające się w możliwości ich pogorszenia (spadku zaufania małżonków do siebie) w wyniku podpisania intercyzy. Zasadne wydaje się w tym kontekście pytanie, czy intercyza (utożsamiana najczęściej przez respondentów z rozdzielnością majątkową) rzeczywiście wpływa na wzajemne odniesienia małżonków

²⁵ Por. szczegółowiej E. HOLEWIŃSKA-ŁAPIŃSKA, *op. cit.*, s. 80.

do siebie, a jeśli tak, to jak należałoby ten wpływ kwalifikować – jako czynnik stabilizujący czy destabilizujący życie małżeńskie.

Warto w tym miejscu wspomnieć, że opisywany problem pojawił się również w innych badaniach, prowadzonych „na użytek” pracy magisterskiej²⁶. Przy okazji weryfikowania wiedzy respondentów na temat małżeńskich ustrojów majątkowych (szczególnie ustroju rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków), okazało się, że dla większości respondentów (50,3%) objętych wspomnianymi badaniami wybór ustroju majątkowego nie pozostaje bez wpływu na jakość więzi łączących małżonków (przeciwny pogląd reprezentuje 22,4% respondentów, a 27,3% nie ma zdania w tej kwestii)²⁷.

Przedstawione w niniejszym artykule wyniki badań nie dają podstaw do udzielenia odpowiedzi na powyższe pytania. Trudno jest na ich podstawie jednoznacznie stwierdzić, czy istnieje związek między rodzajem ustroju majątkowego a jakością życia małżeńskiego. Przytoczne wyniki badań z pewnością nie pozwalają jednak na wykluczenie istnienia takiej zależności. Wspomniany problem wydaje się przy tym na tyle interesujący i ważny społecznie, że należałoby jak najszybciej przeprowadzić interdyscyplinarne i reprezentatywne badania, które pozwoliłyby na wieloaspektowe poznanie opisanego zjawiska, oraz określenie jego rzeczywistego wpływu na jakość życia małżeńskiego. O potrzebie tego typu badań, szczególnie w perspektywie trwałości małżeństwa i skutecznej ochrony rodziny, nie trzeba przekonywać.

²⁶ Por. A. SZWERYN, *Ustrój rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków w Kodeksie rodzinnym i opiekuńczym* (mps). Praca magisterska napisana pod kierunkiem M. KOSKA, obroniona na Wydziale Prawa i Administracji UKSW w Warszawie w 2010 r. Analizowane w pracy badania dotyczyły funkcjonowania w świadomości społecznej tytułowego ustroju majątkowego i zostały przeprowadzone na grupie 233 respondentów (w większości studentów).

²⁷ Tamże.

ANTENUPTIAL AGREEMENT IN THE LIGHT OF THE RESULTS
OF SURVEYS CONDUCTED ON POLISH AND AMERICAN STUDENTS

Summary

Matrimonial regime issues are one of the areas of family law which are seldom researched. The aim of this article is to present the matrimonial agreement, known also as the antenuptial agreement, from a research perspective, thus trying to provide a minimum account to fill in the gaps in the Polish literature of the subject. The article is composed of two parts: first a theoretical discussion of the antenuptial agreement from the perspective of Polish and American legal norms. The second part presents the results of a survey conducted among students. The objective of the survey was to assess respondents' knowledge concerning matrimonial agreements and their personal attitude to them. The results of the survey helped the author to draw many valuable conclusions and to indicate the areas of research that still need to be covered.